

Afgørelse om Fredning af Hesbjergkilen

Forslaget om fredning

Ved begæring dateret den 26. april 2018 og modtaget den 30. april 2018 ved Fredningsnævnet for Fyn har Danmarks Naturfredningsforening og Odense Kommune fremsendt forslag til fredning af Hesbjergkilen i Odense og Assens kommuner.

Fredningsforslaget omfatter et areal på ca. 484 ha. som ejes af i alt 46 lodsejere.

Fredningsområdet er i forslaget mod vest afgrænset af Tommerupvej op til Dyred Banke eller Pilebakken. Mod øst er området afgrænset af bebyggelsen ved Øghavens fod. Mod nord følger grænsen i hovedtræk skoven med visse undtagelser, hvor fredningsgrænsen går uden om bebyggelse eller medtager småsøer. Mod syd følger grænsen dels skov og dels naturområder, men går også her uden om bebyggelse. Flere steder udgøres grænsen mod syd af mindre veje, som er lette at erkende i terrænet.

Sagsrejerne har efterfølgende med baggrund i indkomne høringsvar foretaget kortlægning og besigtigelser af § 3-områder og besigtigelser i øvrigt, fremsendt et forslag til reviderede fredningsbestemmelser dateret 14. august 2019, samt fremsendt et revideret kort dateret den 10. oktober 2019.

Lodsejerlisten indeholder oplysninger om

- Løbenummer
- matrikelnummer,
- ejerlav,
- adresse,
- ejerforhold,
- adresse,
- størrelsen af det areal der ønskes fredet,
- hvor stor en del af det areal der ønskes fredet fordeler sig på områder omfattet af naturbeskyttelseslovens § 16, § 18 og § 3,
- hvor stor en del af det areal, der ønskes fredet, der er fredskov og tidligere er fredet,
- hvor stor en del af det areal, der ønskes fredet, er eksisterende henholdsvis ny sti og vej og
- hvorvidt arealet er noteret som landbrug

Generelt for hele fredningsforslaget

Forslagsstillernes begrundelse for fredningsforslaget

Området, som foreslås fredet har stor naturmæssig, rekreativ, kulturhistorisk, geologisk og undervisningsmæssig værdi. Nærheden til både Odense og Tommerup gør hele området til et oplagt udflugtsmål.

I slutningen af sidste istid blev dette markante og storslåede landskab dannet af bortsmeltende gletsjere, der efterlod materiale i issøer eller som store klumper dødis og dermed skabte grundlaget for nutidens terrænformer. Denne fortælling er i dag intakt i det område, som samlet betegnes Hesbjergkilen, og omfatter Øghaven, Hesbjerg Skov, Ernebjerg Skov og Dyred Banke.

Dele af fredningsområdet er udlagt som interesseområde for råstoffer, og selvom der ikke ligger konkrete tilladelser til at udnytte disse, så er denne udpegning en potentiel trussel imod hele områdets intakte landskabelige skønhed.

Fredningsforslaget lægger op til, at de resterende gamle løvskove bevares. Flere steder i fredningsområdet åbenbarer der sig værdifulde pletter af lysåben natur som giver gode vilkår for sjældne sommerfugle og andre insekter. Flere af disse lysåbne områder er truet af lodsejernes genopdyrkningsret. Fredningsforslaget lægger op til, at områderne permanent udtages af landbrugsdriften.

Adgangsmulighederne gennem området er ikke alle steder lige gode. I et område i kort cykelafstand fra Odense bør det være muligt at færdes gennem Hesbjergkilen og slutte af med udsigten fra Dyred Banke over store dele af Fyn. Det kræver, at stisystemet styrkes flere steder, og særligt i Ernebjerg Skov, hvilket der med fredningsforslaget lægges op til.

I 2013 vedtog Miljøministeren en ny Handlingsplan for fredninger. Den har som tre højt prioriterede hovedformål; større, sammenhængende naturområder, større, uforstyrrede landskaber og perlerne – de unikke, vigtigste og nationalt værdifulde lokaliteter. Handlingsplanen er ikke geografisk funderet, men Hesbjergkilen vil være et naturligt fokus for en kommende fredningsindsats, da der her er tale om et både større, sammenhængende naturområde og et større, uforstyrret landskab, på linje med andre af vores meget værdifulde lokaliteter, der nyder den særlige beskyttelse, som en fredning giver.

Baggrunden for den foreslåede fredning er således et ønske om at beskytte og udvikle de geologiske, landskabelige, naturmæssige, kulturhistoriske og rekreative værdier, som hverken generelle beskyttelser eller frivillige aftaler kan sikre varigt.

Fredningens formål efter det reviderede forslag:

- at bevare og forbedre de geologiske, landskabelige, biologiske og kulturhistoriske værdier, med særlig vægt på at bevare og synliggøre de karakteristiske landskabsformer, der er resultatet af dannelseshistorien og bevare og forbedre de værdier, der knytter sig til det delvist skovklædte og kuperede mosaik-landskab,
- at udvikle området som et sammenhængende naturområde, der knytter sig til skove, til de særlige landskabsformer, til søer, til vandløb og til lysåbne naturarealer i og omkring skovene,
- at sikre og forbedre områdets rekreative værdier og give mulighed for formidling bl.a. af den geologiske dannelseshistorie, herunder at sikre og forbedre offentlighedens adgang i området ved anlæg af sammenhængende stiforbindelser,
- at sikre udsigten fra Dyred Bankes top mod alle verdenshjørner,
- at sikre den visuelle oplevelse af lerfladbakken Øghavens skrænter og lerflade, samt overgangen til det omgivende terræn og
- at skabe grundlag for naturpleje.

Beskrivelse af fredningsområdet

Beskrivelsen af området, som det fremgår af fredningsforslaget, er gengivet nedenfor:

”Landskabsformer og geologi

Fredningsområdet udgør en del af det centralfynske højland (Højfyn) vest for Odense, som i 1984 af Miljøministeriet blev udpeget til Nationalt Geologisk Interesseområde (NGI 126) og bl.a. tæller Dyred Banke, Vissenbjerg Bakker og Frøbjerg Bavnehøj – Fyns højeste punkt, der alle er fredede på grund af de geologiske interesser.

I slutningen af sidste istid Weichsel efterlod gletsjeren under sin afsmeltning en ca. 330 km² stor og flere hundrede meter høj isklods (dødis) over dette landskab. På bunden af de dybe smeltevandssøer afsattes et tykt bundsediment af sand, grus og sten, som ved isens bortsmeltning blev stående som de højeste punkter i landskabet, 131 – 115 m.o.h (meter over havet) – de såkaldte grustopbakker. Senere blev leret afsat i lavereliggende smeltevandssøer omkring 80 m.o.h. og står i dag tilbage som de karakteristiske lerfladbakker eller konsolbakker med de mere eller mindre flade toppe, f.eks. Øghaven og Nældebjerg. Den sidste afsmeltning på 50 meter trinnet ses i dag som et småkuperet og sørigt landskab mellem de høje bakker.

Inden for fredningsområdet er Dyred Banke (123 m) det ypperste eksempel på en grustopbakke med vid udsigt og Øghaven (81 m) et smukt eksempel på en lerfladbakke med flad top, der rejser sig 30 m over det omgivende terræn. Toppen af Øghaven er skovdækket, men flere steder står bakkens kanter tydeligt synlige i profil især på østsiden.

Når issøernes bredder brød sammen og gav efter for vandpresset i de dybe søer, fossede smeltevandet ned over terrænet og eroderede dybe slugter – aftapningsslugter – i underlaget. Disse slugter optræder i fredningsområdet med meget markante og smukke eksempler.

...

Landskabet

Landskabet i fredningsområdet er stærkt varieret fra højskovene i øst over skovenge og skovmoser med tiltagende udsigter og rullende bakker op mod Ernebjerg overdrevene, der løfter sig helt op til Dyred Bankes 123 meter længst i vest. På Dyred Banke er der af geodæterne anlagt en trigonometrisk station, hvorfra der er direkte synskontakt til Frøbjerg Bavnehøj og Vissenbjerg Bakker, Brænde Ådal i vest og Odense Ådal i sydøst. Med en god kikkert er der desuden sigteforbindelser til så fjerne steder som Samsø, Troldemose Bakke ved Juelsminde, Skamlingsbanken, Knivsbjerg i Sønderjylland, Høgebjerg på Als, Hashøj ved Slagelse og Vejrhøj i Odsherred. Det er en storstilet helhed med mange spredningskorridorer, rigt på skovbryn og randeffekt med høj biodiversitet. Fredningsområdet udgør således en unik mosaik af landskaber og biotoper.

Naturen

Fredningsområdet omfatter naturtyperne skov, mose, eng og overdrev. Helt mod sydøst tillige sø og å. Men §3 udpegningerne yder ikke tilstrækkelig beskyttelse, da manglende pleje kan få områdernes naturværdier til at forringes, og på nogle af de naturmæssigt mest værdifulde arealer hviler genopdykningsret.

Naturen i fredningsområdet er meget varieret og udgør en mosaik af levesteder. Hvor den østlige og midterste del hovedsagelig er blandet løvskov af meget forskellig alder, får landskabet mod vest gradvis et mere åbent præg med dyrkede arealer, overdrev, mose og eng. En travetur gennem fredningsområdet fra øst mod vest er derfor en tur gennem mange forskellige og overraskende landskabsrum, hvor nye udsigter og nye stemninger afløser hinanden.

Skovene i området, Ernebjerg Skov, Hesbjerg Skov og Øghaven er hovedsagelig løvskove. I Ernebjerg Skov findes et større lysåbent areal med sø og mose. I Hesbjerg Skov er der flere skovmoser med en lysåben vegetation. Desuden er der i Hesbjerg Skov en del gravede eller opstemmede søer, som er med til at øge den oplevelsesmæssige variation og levesteder for det vilde dyre- og planteliv. I Øghaven er der et bakkeparti med overdrevsvegetation. Det er disse lysåbne arealer i mosaik med skovene og de mange skovbryn i det stærkt kuperede terræn, som giver fredningsområdet en stærkt afvekslende karakter, et væld af biotoper og nicher og et højt rekreativt potentiale.

Der er stort set ikke foretaget hugst i Ernebjerg Skov de seneste mange år, således at skoven, skønt træerne ikke er meget gamle, er ved at få kvaliteter af naturnær skovdrift med lidt ældre træer samt nogle døde træer i skovbunden.

Hesbjerg Skov og Øghaven drives overvejende traditionelt med fladehugster og genplantning/selvfornyelse. Der er dog stadig tale om et varieret skovbillede med mange forskellige arter løvtræer, der danner etager i skoven.

...

Umiddelbart vest for Hesbjerg landsbyen ligger Hesbjerg Fondens lille urørte naturskov, som igennem årtier har været uden for forstmæssig drift. Den rummer et i vore dage sjældent skovbillede med lang kontinuitet og høj biodiversitet. Der står gamle trækæmper med spættehuller, og hvor de falder for stormen, får de lov til at blive liggende til gavn for fugle, insekter og svampe.

I Hesbjerg Skov ligger flere skovenge og i Ernebjerg skov en enkelt. Nogle af disse udgør de sidste levesteder på Fyn for den sjældne Engperlemorsommerfugl (*Brenthis ino*). Arten er rødlistet som sårbar (vu).

...

På Dyred Banke blev et areal på 13,8 hektar fredet i 1942 på foranledning af Danmarks Naturfredningsforening, først og fremmest fordi man fra toppen har "en overordentlig vid og storslået udsigt over det meste af Fyn", men også fordi man ønskede at bevare "den væsentlig lyngbevoksede del af toppen i sin nuværende tilstand". Det blev således i fredningskendelsen fra 1942 også forbudt at plante nyt

på toppen. Derimod forholdt fredningen sig ikke til selvsået opvækst og naturpleje. I årenes løb har først Fyns Amt og senest Odense Kommune i 2012 – 13 ryddet krat, som var ved at tage den enestående udsigt. Dette har resulteret i en nærmest eksplosiv fremvækst af blomstrende urter og hedelyng fra den frøpulje, som lå gemt under krattet fra omkring 50'erne. Denne vegetation plejes siden 2013 af DN Odense Lelaug i forståelse med lodsejeren. Der er udarbejdet plejeplan sammen med Odense Kommune.

Kulturspor

Områdets bebyggelsesstruktur er i usædvanlig høj grad præget af den middelalderlige ejers dispositioner.

...

Gårdene Store og Lille Hesbjerg blev sammenlagt i 1822. Herved opstod den fjerdestørste skovejendom på Fyn. De følgende år arbejdedes på at forbedre skovene gennem nyplantning, men som følge af gode priser på tømmer og brændsel, blev der også fældet meget gammel skov. Etableringen af en savmølle ved Vosemose i 1836-37, er et markant udtryk for udviklingen.

I Ernebjerg Skov ligger en runddysse fra bondestenalderen med dyssekammer og en imponerende overligger, som er væltet af og brudt i to dele. Dyssen blev fredlyst i 1918 og afkaster en 100 meter beskyttelseszone. Denne 100 meter zone overskrides af et interesseområde for ler (Nældebjerg) iht. Råstofplanen.

Flere beskyttede sten- og jorddiger af forskellig alder gennemskærer området, herunder et øst-vestgående dige, som i dag følges af kommuneskellet mellem Odense og Assens kommuner.

Ved Hesbjerglandsbyen ligger ruiner af den flere hundrede år gamle herregård Store Hesbjerg, som i 1800-tallet drev en fajancevirksomhed her, hvor både ler og ved var nemt tilgængelige ressourcer.

...

I fredningsområdets sydøstlige hjørne ligger Borreby Møllebæk, som løber til Odense Å. Den gamle mølledam hører til Vosemose Vandmølle der, som før nævnt, fungerede som korn- og savmølle. Dele af møllemeknikken er bevaret, og møllen blev bygningsfredet i 1988.

På Dyred Bankes sydside ligger på en lille selvstændig matrikel en helligkilde Skt. Helene kilde, som i tidligere tid søgtes for sine helbredende egenskaber. Frem til 1990'erne leverede kilden vand til 5 husstande på Tommerupvej. Der er knyttet sagn til kilden.

På Dyred Bankes top ses to såkaldte postamenter – et i granit, et i murværk – fra den periode, hvor højdepunktet tjente som trigonometrisk station for daværende Geodætisk Institut.

...

Adgang og friluftsliv

I Øghaven og Hesbjerg Skov er adgangen for offentligheden god. Et net af skovveje og stier giver mange muligheder både til fods, på cykel og på ski om vinteren.

Længere mod vest er Ernebjerg Skov med skovmosen og den fredede stenalderdysse. Der er ingen adgang i dag, da stierne blev nedlagt flere år tilbage. Eneste lovlige adgang til Dyred Banke er i dag derfor fra landevejen Tommerupvej, hvorfra 2 stier fører op.

Op til starten af 90'erne førte en gangsti fra Dyred Banke til Hesbjerg Skov, og om vinteren kunne strækningen tilbagelægges på ski. På sydsiden af selve Banken blev igennem årtier kælket og stået på ski, og nogle år satte Odense Skiklub en tovhejs op.

For at sikre en god adgang for offentligheden i fremtiden, lægges der med fredningsforslaget op til, at de eksisterende stier bevares, og at der suppleres med nye stier de steder, hvor adgangen i dag er dårlig. Det er særligt i Ernebjerg Skov, at der med fredningen vil blive mulighed for dels at færdes på tværs, fra

Hesbjerg Skov og videre gennem Ernebjerg Skov og op på Dyred Banke. Desuden lægges der op til mindre rundture med udgangspunkt fra Dyred Banke, fra Hesbjerg Slot og fra Hesbjerg Skovvej.

Råstofindvinding og vandindvindingsinteresser

En del af området er udlagt til råstofinteresseområde for ler i Råstofplan 2016 for Region Syddanmark. Det er de åbne landskaber omkring Øghaven i den østlige del af fredningsområdet og landskabet øst og syd for Ernebjerg Skov.

...

Natura2000-interesser

Der er ikke udpegede natura2000-områder inden for det område, som foreslås fredet.

...

Eksisterende fredninger

Inden for det område, som foreslås fredet, er der som anført en eksisterende fredning; Pilebakken fra 1942, som omfatter ca. 13 ha. Denne fredning har til formål at sikre adgangen til bakketoppen samt udsigten over landskabet gennem restriktioner på tilplantning og bebyggelsesforbud. Fredningen er vanskelig at håndhæve, da der blandt andet er stillet som krav, at en beplantning med graner højst må nå op til kote 119. Desuden giver den gamle fredning ingen umiddelbar adgang til pleje af arealet, som ellers har potentiale til at udvikle sig til et overdrev af høj kvalitet.

Zonestatus

Hele det foreslåede fredningsområde er beliggende i landzone.

Kommuneplanforhold

I Odense Kommuneplan 2016-2028 er fredningsområdet udpeget som område med geologiske beskyttelsesinteresser, med særlige landskabelige beskyttelsesinteresser og som en del af kommunens naturnetværk.

...

I kommuneplanen arbejdes med begrebet Odenses Grøn-blå struktur, som består af naturkiler fra Odense centrum og radiært ud som egerne i et hjul. En af disse kiler er Hesbjergkilen. Det fremgår af planen, at "Den Grøn-blå struktur skal sikre, at der i Odense kommune planlægges for fysisk sammenhængende naturområder, landskaber og rekreativ tilgængelighed."

Fredningsområdet er en væsentlig del af Hesbjergkilen, som landskabsmæssigt strækker sig fra Langesøstien og Højstrup Øvelsesterræn ud til det bakkede, skovprægede landskab vest for Odense. Kilen rummer blandt andet Hesbjerg Skov, to golfbaner ved henholdsvis Blommenslyst Golfklub og Odense Eventyr Golf, Tusindårsskoven og flere havekolonier i overgangen til byen.

...

Assens Kommuneplan 2017-29 udlægger hele det område, som ligger inden for fredningsområdet, som særligt værdifuldt landskab, særligt geologisk landskabsbeskyttelsesområde og desuden som større sammenhængende landskab. Endelig udpeger kommunen det til biologisk interesseområde.

..."

Sagens behandling ved nævnet

Efter modtagelse af fredningsforslaget bekendtgjorde fredningsnævnet sagens rejsning i overensstemmelse med naturbeskyttelseslovens § 37 i Statstidende og på fredningsnævnets hjemmeside. Fredningsforslaget blev sendt til de i naturbeskyttelseslovens § 37 nævnte personer, myndigheder og organisationer.

Fredningsnævnet afholdt den 22. november 2018 offentligt møde, jf. naturbeskyttelseslovens § 37, stk. 5 hvortil var indkaldt de i naturbeskyttelseslovens § 37, stk. 6 nævnte personer, myndigheder og organisationer.

Fredningsnævnet har foretaget besigtigelser den 22. november 2018, den 10. januar 2019 og den 17. juni 2020 med indkaldelse af de berørte lodsejere og andre interesserede.

Fredningsnævnet har med hjemmel i naturbeskyttelseslovens § 37a, stk. 3 truffet afgørelse om at forlænge fristen for afslutningen af sagen fra den 30. april 2020 til den 29. april 2022. Fredningsnævnets afgørelse om forlængelse blev stadfæstet ved Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse af 4. juni 2020.

Miljøvurdering

Fredningsnævnet har den 27. februar 2019 truffet afgørelse om, at der ikke kræves en miljøvurdering i forbindelse med det fremsatte fredningsforslag, jf. lov om miljøvurdering § 10. Afgørelsen blev truffet på baggrund af screeningsnotat af 17. september 2018 udarbejdet af Odense Kommune og efter at relevante myndigheder havde haft lejlighed til at fremsende kommentarer. Afgørelsen blev den 28. februar 2019 publiceret på fredningsnævnets hjemmeside på fredningsnaevn.dk og er ikke påklaget.

Naturbeskyttelseslovens § 36, stk. 7

Fredningsnævnet har den 8. juli 2020 truffet to afgørelser, hvorefter naturbeskyttelseslovens § 36, stk. 7 ikke er til hinder for fredning af de arealer i fredningsforslaget, der tilhører Hesbjergfonden og Hesbjerg Skov A/S. Afgørelserne blev publiceret den 14. juli 2020.

Bemærkninger til fredningsforslaget

Bemærkninger fra offentlige myndigheder, organisationer og interesserede

Miljøstyrelsen fremkom indledningsvis med en række indsigelser, men har med baggrund i det reviderede fredningsforslag udtalt, at styrelsen ikke vil modsætte sig en fredning i overensstemmelse med det reviderede forslag og har alene et forslag til en ændring af forslaget § 12, stk. 1, som er indarbejdet i fredningsnævnets afgørelse.

Region Syddanmark har blandt andet udtalt, at der ligger lerinteresseområder i det nationale geologiske interesseområde omkring Vissenbjerg, blandt andet områder omkring Dyred Banker og på lerfladbakken Øghaven. Således om fredningen er formuleret i det oprindelige forslag til fredning, er det ikke udelukket, at der dispenseres fra beplantning, som vil kunne ødelægge de råstofressourcer, der er i området, ligesom den ikke beskytter de karakteristiske landskabsformer, der danner baggrunden for udpegning af arealet som nationalt geologisk interesseområde. En ødelæggende beplantning vil forhindre, at der om nogle hundrede år, når lerressourcen er opbrugt, kan findes ler til bevaringsværdig murstensbygning. Region Syddanmark har med baggrund i det anførte foreslået nedenstående ændringer i fredningsforslagets formålsbestemmelser, således at lerressourcerne bliver bevaret for samfundet på længere sigt. Regionen har defineret "længere sigt" som værende så langt ud i fremtiden, at lerressourcen i øvrigt er opbrugt.

Region Syddanmark foreslår, at formålsbestemmelserne ændres således, at de får følgende udformning:

"Fredningens formål

- at bevare og forbedre de geologiske, landskabelige, biologiske og kulturhistoriske værdier, med særlig vægt på at bevare og synliggøre de karakteristiske landskabsformer, der er et resultat af dannelseshistorien og bevare og forbedre de værdier, der knytter sig til det delvist skovklædte og kuperede mosaik-landskab, hvilket bl.a. indebærer at arealer der er udlagt til lerinteresseområder i Råstofplanen friholdes for yderligere vegetation, der skader mulighederne for indvinding af ler på det fredede areal,
- at udvikle området som et sammenhængende naturområde, der knytter sig til de særlige landskabsformer, til skove, til søer, til vandløb og til lysåbne naturarealer i og omkring skovene,
- at sikre og forbedre områdets rekreative værdier og give mulighed for formidling bl.a. af den geologiske dannelseshistorie, herunder at sikre og forbedre offentlighedens adgang i området ved anlæg af sammenhængende stiforbindelser,
- at sikre udsigten fra Dyred Bankes top mod alle verdenshjørner,
- at sikre den visuelle oplevelse af lerfladbakken Øghavens skrænter og lerflade og overgangen til det omgivende terræn
- at skabe grundlag for naturpleje.”

Friluftsrådet har blandt andet udtalt, at områdets status som interesseområde for udvinding af råstoffer indebærer en trussel, idet det netop er landskabets meget typiske istidsudformning, der er bevaringsværdig. En genoprettet natur efter råstofudvinding vil ikke kunne indeholde de værdier landskabet har nu. Alene hensynet til det unikke istidslandskab og beskyttelse af drikkevandsreservoiret kan berettige til en fredning. Rådet ser gerne, at adgangsforholdene i området bliver yderligere forbedret, især i den mindre tilgængelige del af området, ved anlæggelse af nye stiforbindelser.

Dansk Vandrelaug har udtalt, at lauget kan tilslutte sig forslaget.

En interesseret borger, som ikke er lodsejer i det omfattede område, har i en indsigelse, der er vedlagt kortmateriale blandt andet anført, at der i området siden 1998 er sket flere indskrænkninger i muligheden for adgang i området og, at der ikke er vilje fra lodsejere i området til at indgå frivillige aftaler om adgang til skovområdet. Hun angiver, under henvisning til kortmaterialet, eksempler på ændringen af adgangsmuligheder foretaget af lodsejere i området.

En interesseret borger, har i et skriftligt hørings svar, indeholdende fotodokumentation, anført, at det ikke er korrekt, når det af hørings svarene i sagen fremgår, at der er god adgang til Hesbjergskoven. Der angives eksempler på, at adgangsveje er spærret, og at der er opsat ”Privat” skilte i skoven. Videre oplyses det, at ikke er helt korrekt, når lodsejerne anfører de har søgt balancen mellem at have stier og områder, hvor dyr og fugle kan færdes uforstyrret af menneskelig aktivitet, idet samtlige lodsejere tillader jagt i deres områder og tilmed lægger mad ud til vildt, hvilken ikke hjælper den naturlige balance i skoven.

Bemærkning fra Lodsejerne

Løbenr. 2 (Matr.nr. 7a Ll Hesbjerg Gde., Ubberud)

Har gjort indsigelse mod fredningsforslaget og har blandt andet anført, at lodsejerens område allerede er omfattet af en fredning, § 3 beskyttet ligesom det består af arealer med genopdyrkningsret beplantet med græs og områder med fredsskovpligt. En fredning vil derfor ikke kunne bidrage med yderligere beskyttelse af området. Der er desuden ikke aktuelle eller potentielle trusler mod arealerne, der kan begrunde en fredning af området.

Løbenr. 7 og 8 (Matr.nr. 8b Ll. Hesbjerg Gde., Ubberud og del af 1a Ernebjerg, Ubberud) og (Matr.nr. 5a og del af 1r, Ll. Hesbjerg Gde., Ubberud, del af 8c, Stærmosse, Brændekilde, 2h, 2b, 2a, 2g Holmstrup By,

Sanderum, 4i, del af 5c, del af 6f, 12i, 11e Brændekilde By, Brændekilde, 3n, del af 20b, del af 21d, del af 21b, del af 24c Ravnebjerg By, Sanderum, del af 7g, del af 7 f, 8a Broholm Gde. Brylle).

Lodsejeren har i det væsentlige gjort gældende, at der ikke er sådanne aktuelle eller potentielle trusler mod fredningsværdierne/naturen i området, at dette kan begrunde en fredning, og en fredning vil ikke medføre en ekstra beskyttelse af naturen. Lodsejeren har herunder gjort gældende, at der ikke er udsigt til eller aktuelle planer om udvinding af råstoffer i området eller om, at området vil blive konverteret til et interesseområde; området er beskyttet af anden lovgivning, og der er ikke oplysninger om, at lodsejerne har handlet eller vil handle til skade for naturen i området.

En fredning vil medføre en belastning af naturen – både dyr og planter- i området, f.eks. gennem en mere intensiv brug af naturen, idet fredningen vil åbne for en øget benyttelse af området fra offentlighedens side.

Sagsrejsjerne har ikke, forinden de fremsatte fredningsforslaget, søgt at indgå frivillige aftaler med lodsejerne i området.

Der er ikke påvist sådanne unikke fredningsmæssige værdier i området, der kan begrunde en fredning. Der er ikke proportionalitet mellem det, der opnås ved fredningen, og de omkostninger og det indgreb i lodsejernes rettigheder en gennemførelse af fredningen vil medføre.

Løbenr. 9 (Del af matr.nr. 1a, 1i Ll. Hesbjerg Gde., Ubberud)

Lodsejeren har oplyst, at denne overordnet set går ind for fredningen men har anført, at fredningen vil kollidere med lodsejerens brug af matr.nr. 1a Ll. Hesbjerg Gde. Ubberud. Lodsejeren har en del besøgende, som benytter området blandt andet til camping og parkering. Desuden anvendes området til afgræsning med heste, og der går en natursti gennem området. Lodsejeren ønsker på denne baggrund, at lodsejeren kan bruge sit område uhindret og i ubegrænset omfang som hidtil, alternativt at indskrænkningen af brugen alene er gældende en del af året.

Løbenr. 10 (Del af matr.nr. 1d, del af 1q Ll. Hesbjerg Gde., Ubberud, 1a Holmstrup By, Sanderum, 1ab, 1c, 1h, 1b, 1i, 1z, 1æ, 1ø, 1aa St. Hesbjerg, Sanderum)

Lodsejeren har blandt andet anført, at en fredning af dennes område vil være i strid med naturbeskyttelseslovens § 36, stk. 7. Der henvises her til sagsfremstillingen i fredningsnævnets afgørelse af 8. juli 2020. Lodsejeren har endvidere blandt andet gjort gældende, at lodsejeren gennem sin drift har sikret borgerne adgang til skoven gennem et omfattende netværk af stier. Lodsejeren har desuden beskyttet naturen, herunder frivilligt fredet 500 træer og plejet sit område til gavn for engperlemorssommerfuglen.

Lodsejeren har videre under henvisning til medsendt oprindeligt kortmateriale anført, at der er fejl i fredningsforslagets kort. Der er ikke samlet set sket en konvertering af løvtræer til nåletræer i området, idet andelen af løvtræer ikke har været højere i nyere tid. Angivelsen af nåletræsområdet i fredningsforslagets kort er forkert. Sagsrejsjerne har efter gennemgang af indsigelserne og udarbejdelse af revideret fredningsforlag tillige revideret kortmaterialet. Seneste kort er dateret 10. oktober 2019.

Afsnittet om, hvordan skoven i fremtiden skal drives, er ikke detaljeret nok. Anvendelsen af bygningsmateriale, herunder nedknust beton og murbrokker til vedligeholdelse af veje, er lovligt, og der er ikke argumenter for, at der ikke må bruges lovlige materialer til skovvejene.

Endelig har lodsejeren anført, at denne altid har forsøgt at imødekomme offentlige interesser ved blandt andet at anlægge naturstier og p-pladser. Bortset fra engperlemorssommerfuglen indeholder området ikke flere naturværdier end andre skovområder.

Løbenr. 12 (Matr.nr. 2 Stærmose, Brændekilde og matr.nr. 9b Broholm Gde., Brylle)

Lodsejeren har under henvisning til et medsendt kortudsnit anført, at der er i forslagets kortmateriale er en fejl med hensyn til angivelse af beplantning.

Løbenr. 15 (Del af matr.nr. 8a Stærmose, Brændekilde)

Lodsejeren har anført, at denne bakker op om fredningen.

Løbenr. 17 (Del af matr.nr. 23 Ravnebjerg By, Sanderum)

Lodsejeren har protesteret mod, at fredningsforslaget ikke fritager ejendommen, da en fredning vil være til stor gene for ejeren, da både frugthaven og urtehaven indgår i det foreslåede fredningsområde.

Løbenr. 29 (Del af matr.nr. 21a Ravnebjerg By, Sanderum)

Lodsejeren er generelt positiv over for den foreslåede fredning, dog gør denne opmærksom på, at en fredning vil have indflydelse på de fremtidige muligheder for at anvende ejendommen, herunder for at etablere af en ny bolig på ejendommen.

Løbenr. 30 (Del af matr.nr. 1g Holmstrup By, Sanderum)

Lodsejeren har protesteret mod, at ejendommen omfattes af fredningen og har blandt anført, arten af ejendommen ikke er korrekt angivet på kortet i fredningsforslaget; at en fredning ikke vil beskytte området mod senere råstofindvending samt, at en fredning af ejendommen vil være i strid med Grundloven.

Løbenr. 40 (Matr.nr. 43c og 43d Skalbjerger By, Vissenbjerg)

Lodsejeren har protesteret mod fredningen af ejendommen og har blandt andet anført, at ejendommen består af et mindre skovstykke, som har en økonomisk værdi for ejeren, som vil holde sig selvforsynende med brænde. Ejeren har videre anført, at der ikke ønskes øget trafik i forbindelse med etablering af gangstier/mountainbikespor mv. samt at en planlagt etablering af et shelter vil blive umuliggjort med offentlig adgang.

Løbenr. 41 (Matr.nr. 9a Broholm Gde., Brylle)

Lodsejeren har protesteret mod fredningsforslaget og blandt andet anført, at kortet er mangelfuldt; at fredningen vil medføre øget offentlig adgang til området; at bestemmelserne i fredningsforslaget vedrørende vedligeholdelse af veje vil medføre en forøget udgift for lodsejerne og en forringelse af vejene, ligesom bestemmelserne ikke tager hensyn til miljøet; at placeringen af stier og den øgede offentlige adgang i fredningsforslaget ikke tager hensyn til dyrelivet, samt at lodsejerne har passet på området også uden en fredning.

Løbenr. 47 (Matr.nr. 11e Brændekilde By, Brændekilde)

Lodsejeren har protesteret mod fredningen og har blandt andet anført, at en stor gruppe af lodsejere i området meget gerne vil lave frivillige aftaler omkring beskyttelsen af naturen i området og har søgt dialog med sagsrejsere, hvilket ikke har resulteret i en dialog samt, at et stort område ejet af Hesbjerg Skov A/S i hjertet af den foreslåede fredning er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 36, stk. 7 og derfor ikke kan fredes med mindre ejeren giver afkald på erstatning.

En række lodsejere i området

Lodsejer nr. 47 har på vegne af flere medunderskrivende navngivne lodsejere i området protesteret mod fredning. Disse lodsejere har i det væsentlige anført, at der ikke er trusler mod naturen i området, som lodsejerne passer godt på; at naturen i forvejen er beskyttet af lovgivning; at der i forvejen er god adgang til rekreative arealer; at naturen vil lide under den øgede adgang, som en fredning vil medføre, samt at en fredning er et voldsomt indgreb i forhold til lodsejerne i området. Endelig anfører lodsejerne, at der er alternativer til fredning blandt andet frivillige aftaler, om lodsejerne er villig til at indgå.

Fredningsnævnets bemærkninger og afgørelse

Fredningsnævnet for Fyn er overordnet set enig med sagsrejsnerne i, at det markante landskab dannet af bortsmeltende gletsjere bestående af Øghaven, Hesbjerg Skov, Ernebjerg Skov og Dyred Banke, samlet betegnet som Hesbjergkilen, bør fredes. Området, der delvist består af gammel løvskov, findes bynært til Odense, og vil kunne give offentligheden adgang til at færdes i et meget naturskønt areal af geologisk interesse.

Fredningsnævnet har dog ikke fuldt ud fulgt sagsrejsnernes forslag vedrørende udbredelsen af det fredede areal. Fredningsnævnet har blandt andet inddraget cost/benefit-betragtninger i denne vurdering. Hvorledes det fredede areal afgrænses vil fremgå nedenfor.

Der er fremkommet en række indsigelser fra lodsejere og Miljøstyrelsen under behandlingen af frednings sagen som gengivet ovenfor. Disse bemærkninger har alle været inddraget i fredningsnævnets vurdering.

Fredningsnævnet bemærker herefter indledningsvis, at de fredningsmæssige værdier ikke findes tilstrækkelig beskyttet i anden lovgivning. Den eksisterende fredning af Dyred Banke indeholder ikke plejebestemmelser og giver alene adgang til bakketoppen fra den ene side, så en opdatering af den eksisterende fredning findes at skulle være en del af denne fredningsafgørelse.

For fredningsnævnet har navnlig følgende formål været bærende for fredningen:

- Der er med lerfladbakkerne Øghaven og Nældebjerg, samt grustopbakken Dyred Banke og de indenfor fredningsområdet markante aftapningsslugter, tale om karakteristiske landskabelementer fra sidste istid af geologisk interesse.
- Dyred Banke, som et markant udsigtspunkt med udsigt til alle verdenshjørner, skal gøres tilgængeligt også igennem Ernebjerg Skov, og området skal kunne plejes, så det ikke gror til.
- Væsentligheden i at sikre og udbygge det fredede område som et sammenhængende naturområde med skove, men også lysåbne arealer.
- Fredningsområdets kulturhistoriske kvaliteter, her i blandt Vosemose Mølle, skal bevares og gøres tilgængelige for offentligheden.

Fredningsnævnet kan tilslutte sig sagsrejsnernes ønske om at sikre et sammenhængende fredet areal, hvor det er muligt at bevæge sig i øst-vestlig retning ad et sammenhængende stisystem. Fredningsnævnet har under besigtigelserne vurderet hensigtsmæssigheden af de foreslåede fredningsgrænser. Fredningsnævnet er stort set enig i de foreslåede grænser, idet fredningsnævnet dog af hensyn til proportionaliteten lader en del arealer i udkanten af området udgå af fredningen. De arealer, der udgår, er arealer, der ikke er nødvendige for at sikre et sammenhængende geologisk område, og som ikke er en del af lerfladbakkerne og deres skrænter.

Fredningsnævnet bestemmer, at matr.nr. 1a Ll. Hesbjerg Gde., Ubberud (lodsejer 9), del af matr.nr. 1c St. Hesbjerg, Sanderum (lodsejer 10), matr.nr. 1i St. Hesbjerg, Sanderum (lodsejer 10), matr.nr. 1u St. Hesbjerg, Sanderum (lodsejer 11), matr.nr. 1ø og del af 1 ab St. Hesbjerg, Sanderum (lodsejer 10), matr.nr. 12i, 11e Brændekilde By, Brændekilde (lodsejer 8), matr.nr. 19o Brændekilde By, Brændekilde (lodsejer 34), matr.nr. 5l og 6n Brændekilde By, Brændekilde (lodsejer 35), del af matr.nr. 2 Stærmose, Brændekilde (lodsejer 12), matr.nr. 1k, 1s, 1t, 1l Ll. Stærmose, Brylle (lodsejer 44) og 1m Ll. Stærmose, Brylle (lodsejer 43), matr.nr. 9a Broholm Gde., Brylle (lodsejer 41), matr.nr. 9b Broholm Gde., Brylle (lodsejer 12) og matr.nr. 8c Broholm Gde., Brylle (lodsejer 42) samt 2e Ernebjerg, Ubberud (lodsejer 38) skal udgå af fredningsforslaget.

Dog bemærkes, at uanset dette skal den eksisterende sti langs matrikelgrænsen og over matr.nr. 1a Ll. Hesbjerg Gde., Ubberud fra det eksisterende parkeringsareal opretholdes og sikres af fredningen. Det samme gælder den eksisterende sti/vej, der krydser henover matr.nr. 9b Broholm Gde, Brylle, for at sikre det sammenhængende stisystem fra øst til vest. Desuden skal der som foreslået etableres et parkeringsareal til 6-8 personbiler på det østlige hjørne af matr.nr. 24a Ravnebjerg By, Sanderum.

Sagsrejserne, DN og Odense Kommune har i forbindelse med fredningsforslaget ønsket et stiforløb ind til det fredede areal fra syd. Stiforløbet skal fra Brændekilde Vædevej følge skellet mellem matr.nr. 10f og 5c Brændekilde By, Brændekilde og derefter følge en eksisterende skovvej over matr.nr. 5c Brændekilde By, Brændekilde og fortsætte over matr.nr. 2a og 2g Holmstrup By, Sanderum frem til Vosemose Mølle, og herefter langs mølledammen på matr.nr. 2a Holmstrup By, Sanderum og ind på matr.nr. 1a Holmstrup By, Sanderum, hvor den rammer et eksisterende stiforløb i skoven Øghaven.

Arealerne, hvorpå stiforløbet skal være, ejes af lodsejerne nr. 8 og 10. Lodsejer nr. 8 har protesteret mod, at der skal være et stiforløb over hans ejendom.

Fredningsnævnet besigtigede den 17. juni 2020 stedet og vandrede på hele det foreslåede stiforløb. Lodsejer nr. 8 overlod under besigtigelsen afgørelse af 18. marts 2007 fra Naturklagenævnet (J.nr. 03-133/420-0003) vedrørende lukning af adgangsvejen til Vosemosegård Skov over ejendommen matr.nr. 5b, Brændekilde By, Brændekilde til formanden for nævnet. Lodsejeren anførte, at denne afgørelse gør, at fredningen ikke kan have et sydligt stiforløb i strid med denne afgørelse, som ikke kan fortrænges af en fredning.

Lodsejeren har endvidere gjort gældende, at det foreslåede stiforløb er uacceptabelt krænkende i forhold til privatlivets fred omkring møllen og boligen, hvor der vil være et stort indsyn til have og gårdsplads, ligesom møllen anvendes til gæstebolig. Lodsejeren har endvidere gjort gældende, at der ikke er tale om en reel sti men alene nogle kørespor på den del, hvor stiforløbet skal kobles på Øghaven.

DN og Odense Kommune har i et skriftligt indlæg i fredningssagen blandt andet anført følgende til støtte for, at der skal være det foreslåede stiforløb:

”På besigtigelsen redegjorde vi som sagsrejsere for ønsket om at etablere en adgang til Øghaven fra Brændekilde Vædevej (matr.nr. 5c) ad tidligere lovlig vej ind i skoven, da dette kan give adgang til skoven fra syd, som ikke eksisterer i dag. Vi redegjorde ligeledes for, at der med etableringen af ca. 20 meter ny sti kan skabes sammenhæng imellem den eksisterende sti vest om den gamle mølle, videre op i skoven til skel mod eksisterende sti i Øghaven.”

Nævnet noterede sig under besigtigelsen, som fulgte det foreslåede stiforløb, at det viste sig, at der var tilgængelige stier eller skovvej på hele forløbet bortset fra en kort strækning ind mod lodsejer nr. 10's ejendom (matr.nr. 1a Holmstrup By, Sanderum) i det nordvestlige hjørne. Desuden var vejen, som afgørelsen af 18.marts 2007 fra Naturklagenævnet vedrører, spærret af med trådhegn ca. 25 meter før den offentlige vej, Brændekilde Væde Vej.

Ejeren af matr.nr. 10f Brændekilde By, Brændekilde har tilkendegivet, at man muligvis ikke var afvisende for, at en mindre del af deres areal kan benyttes til etablering af det manglende stykke sti og eventuelt en mindre plads til parkerede biler, hvis det er, hvad der skal til for at løse en ”samlet knude”.

Afgørelse af 18. marts 2007 fra Naturklagenævnet handler om lukning af adgangsveje til Vosemosegård Skov. Naturklagenævnet fandt ikke grundlag for at tilsidesætte Amtets vurdering af, at den omhandlede vej ikke kan betragtes som beliggende i og som værende en del af Vosemosegård Skov, hvorefter naturbeskyttelseslovens § 23 ikke fandt anvendelse. Afgørelsen blev derfor truffet i henhold til naturbeskyttelseslovs § 26, og det blev slået fast, at det ikke fandtes tilstrækkelig godtgjort, at vejen har

været adgangsvej til skoven, ligesom nævnet fandt, at såfremt, der havde været tale om en gennemgående vej fra den offentlige vej, Brændekilde Vædevej til skoven, ville færdslen, på grund af vejens forløb ganske tæt op ad beboelsesbygningen, i særlig grad genere privatlivets fred. Naturklagenævnet konkluderede på denne baggrund, at der ikke fandtes at være lovlig adgang ad den i sagen omhandlede vej til Vosemosegård Skov.

Fredningsnævnet skal til dette bemærke, at det følger af naturbeskyttelseslovens § 38, stk. 3, at en fredning kan gå ud på bevaring af den nuværende tilstand eller tilvejebringelse af en bestemt tilstand, der herefter skal bevares, og den kan regulere offentlighedens færdsel i området. Det fremgår desuden af § 38, stk. 4, at en fredning kan indeholde de bestemmelser, herunder de påbud og forbud vedrørende arealernes anvendelse, der skønnes nødvendige, for at fredningsformålet kan opnås.

Fredningsnævnet har vurderet, at en vigtig del af formålet med fredningen af Hesbjergkilen netop er at sikre og forbedre områdets rekreative værdier og give mulighed for formidling, herunder at sikre og forbedre offentlighedens adgang til området ved anlæg af sammenhængende stiforbindelser.

Nævnet lægger vægt på, at offentligheden får adgang til området sydfra samt får adgang til de kulturhistoriske værdier, der er tilknyttet Vosemose Mølle og området deromkring, herunder den hulvej, der fører fra Brændekilde Vædevej og ned til vandmøllen. Det ville optimalt kræve, at der kunne blive åbnet for adgang ad skovvejen fra Brændekilde Vædevej over matr.nr. 5b Brændekilde By, Brændekilde og videre langs skellet mellem matr.nr. 10f og 5c Brændekilde By, Brændekilde, idet de af lodsejeren foreslåede alternative stiforløb fra øst ind i det fredede område, ikke giver samme mulighed.

Fredningsnævnet beslutter således, at der skal være et stiforløb med adgang fra syd fra Brændekilde Vædevej som foreslået af sagsrejserne.

Det kunne under besigtigelsen konstateres, at der helt tydeligt var en skovvej, der kunne benyttes til færdsel fra Brændekilde Vædevej og ind til vandmøllen, hvilket understreges af, at ejeren havde afspærret vejen med et trådhegn opsat på tværs af vejen. Desuden var det klart, at den ejendom, som er omtalt i Naturklagenævnets afgørelse, havde stået ubeboet i en del år. Nævnet bemærker derfor, at der ikke længere et hensyn at tage til privatlivets fred, som anført i Naturklagenævnets afgørelse af 18. marts 2007. Fredningsnævnet har således med hjemmel i naturbeskyttelseslovens § 38, stk. 3 og 4 mulighed for at tilsidesætte Naturklagenævnets afgørelse.

Da den sydligste del af skovvejens forløb på matr.nr. 5b Brændekilde By, Brændekilde imidlertid ikke er en del af fredningsforslaget, kan adgangen til området over denne del ikke sikres ved tilsidesættelse af Naturklagenævnets afgørelse.

Det sydlige stiforløb og adgangen fra parkeringsarealet må derfor sikres ved, at der laves et mindre gennembrud i stendiget i skellet mellem matr.nr. 10f og 5c Brændekilde By, Brændekilde langs skovvejen som vist på fredningskortet efter plejemyndighedens nærmere bestemmelse.

Fredningsnævnet beslutter i tilslutning hertil, at lodsejer nr. 33, der ejer matr.nr. 10f Brændekilde By, Brændekilde, skal afstå et mindre areal i det sydøstlige hjørne med henblik på, at der kan etableres et parkeringsareal til 6-8 personbiler.

Fredningsnævnet har vurderet, at offentlighedens interesse i at få adgang til arealerne vejer tungere end grundejernes interesse i at holde de betydelige arealer privat. De bestræbelser lodsejerne har gjort for at sikre naturen, ikke mindst arbejdet for at sikre de gamle træer samt pleje de lysåbne arealer til gavn for engperlemorssommerfuglen, anerkendes, men skønnes ikke at være en tilstrækkelig varig beskyttelse. Dog har fredningsnævnet udtaget en del af Hesbjerg Skovens areal, da naturværdierne i denne del ikke skønnes at være af en karakter, så de skal sikres ved fredning.

Fredningsnævnet bestemmer herefter, at det fremsatte fredningsforslag tages til følge med de ændringer, der følger af fredningsnævnets ovennævnte bemærkninger og med de redaktionelle ændringer, som fremgår nedenfor. Fredningen omfatter de arealer med matrikelnumre, som er nævnt i vedlagte lodsejerfortegnelse.

Det af fredningen omfattede område underkastes herefter fredning på følgende vilkår:

Fredningsbestemmelser

§ 1 Fredningens formål

Fredningen har til formål

- at bevare og forbedre de geologiske, landskabelige, biologiske og kulturhistoriske værdier, med særlig vægt på at bevare og synliggøre de karakteristiske landskabsformer, der er resultatet af dannelseshistorien og bevare og forbedre de værdier, der knytter sig til det delvist skovklædte og kuperede mosaik-landskab,
- at udvikle området som et sammenhængende naturområde, der knytter sig til skove, til de særlige landskabsformer, til søer, til vandløb og til lysåbne naturarealer i og omkring skovene,
- at sikre og forbedre områdets rekreative værdier og give mulighed for formidling bl.a. af den geologiske dannelseshistorie, herunder at sikre og forbedre offentlighedens adgang i området ved anlæg af sammenhængende stiforbindelser,
- at sikre udsigten fra Dyred Bankes top mod alle verdenshjørner,
- at sikre den visuelle oplevelse af lerfladbakken Øghavens skrænter og lerflade, samt overgangen til det omgivende terræn og
- at skabe grundlag for naturpleje.

§ 2 Fredningsområdet

Fredningen afgrænses som vist på kortbilag 1 (fredningskortet).

§ 3 Bevaring af området

Stk. 1. De fredede arealer skal bevares i deres nuværende tilstand, med mindre en tilstandsændring er påbudt eller tilladt i de følgende bestemmelser eller tillades ved dispensation efter § 13.

Stk. 2. Fredningsnævnets godkendelse erstatter ikke nødvendige tilladelser eller dispensationer, som skal indhentes ved andre myndigheder.

§ 4 Terrænændringer mv.

Stk. 1. Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden eller foretages opfyldning, planering eller afgravning af terrænet.

Stk. 2. Fredningsnævnet kan godkende frilægning af rørlagte vandløb, genskabelse af vådområder ved ophør af dræning mv. samt anlæg af mindre søer. Fredningsnævnet kan herved uanset § 3, stk. 1, godkende, at der sker terrænændringer.

Stk. 3. Arkæologiske undersøgelser kan gennemføres efter fredningsnævnets forudgående tilladelse, hvis arealerne genskabes efter undersøgelsen.

Stk. 4. Fredningsnævnet kan godkende, at der sker terrænændringer som følge af naturgenopretning.

Stk. 5. Mindre terrænændringer i private haver er tilladt, jf. signatur på fredningskortet; "hus med have/gårdspladsareal".

§ 5 Arealernes drift og anvendelse

Stk. 1.

Landbrugsarealer:

Landbrugsarealer i omdrift kan dyrkes som hidtil. Dog må der ikke tilplantes med eksempelvis juletræer, pyntegrønt, energipil og lignende flerårige udsigtshæmmende beplantninger og afgrøder.

Undtaget her fra er eksisterende juletræsplantager på landbrugsjord, jf. særlig signatur på fredningskortet.

Hvis disse afdrives og ikke genplantes igen inden for tre år, da bortfalder retten til genplantning, og ovenstående bestemmelse gælder herefter.

Visse landbrugsarealer udgår permanent af landbrugsdriften, jf. § 12.

Stk. 2.

Skove:

Eksisterende løvskov/blandskov skal opretholdes. Arealerne må således ikke konverteres til nåleskov, herunder juletræer og pyntegrønt.

Undtaget her fra er eksisterende nålebevoksninger på fredskovsarealer, jf. særlig signatur på fredningskortet, som kan fastholdes og genplantes med nål, såfremt det sker inden for 10 år efter afdrift af nål. I modsat fald skal evt. tilplantning ske med løvskov/blandskov (op til 15-20 % nål) med naturligt hjemmehørende træarter.

Visse skovarealer skal henligge som urørt skov, jf. § 12.

Stk. 3.

Beskyttet natur:

Søer, enge, heder, overdrev og moser, som er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 eller skovlovens § 28, må ikke tilstandsændres. Fredningsnævnet kan i særlige tilfælde dispensere til brug af bekæmpelsesmidler til f.eks. bjørneklo.

Stk. 4. Eksisterende vandløb, dræn og grøfter kan vedligeholdes som hidtil, men afvanding må ikke intensiveres, og grøfter må således ikke gøres dybere end ved deres oprindelige anlæggelse eller forsynes med nye stikgrøfter.

Stk. 5. Eksisterende levende hegn skal fastholdes men kan vedligeholdes. Nye levende hegn kræver fredningsnævnets godkendelse.

Stk. 6. Oplag, herunder af bygningsaffald, og opstilling af udrangerede maskiner og lignende må alene ske på "hus med have/gårdsplads", jf. fredningskortet.

§ 6 Byggeri mv.

Stk. 1. Der må ikke opføres ny bebyggelse, herunder skure, boder, jagthytter og lignende. Forbuddet omfatter tillige legeredskaber, terrasser, drivhuse og andre faste indretninger uden tilknytning til den eksisterende bebyggelse. Sådanne konstruktioner kan opføres på arealer som er omfattet af fredningskortets signatur "hus med have/gårdsplads".

Stk. 2. Tilbygning til og udvendig ombygning af eksisterende bygninger kan ske med fredningsnævnets forudgående godkendelse af placering, størrelse samt udformning, herunder materiale- og farvevalg. Dette gælder dog ikke områder, hvor der på fredningskortet er signatur "hus med have/gårdsplads".

Stk. 3. Fredningen er ikke til hinder for, at der med fredningsnævnets godkendelse af placering, størrelse og udformning, herunder materiale- og farvevalg kan opføres bygninger, der er nødvendige for en ejendoms jordbrugs- eller skovbrugsmæssige drift.

Stk. 4. Der må ikke opføres bure og bygninger til pelsdyr-, svine- eller fjerkræfarme, fasanerier, dambrug, rideskoler, stutterier, hestepensioner, drivhusgartnerier, planteskoler, frugtplantager eller koloni- og nyttehaver.

Stk. 5. Der kan med fredningsnævnets godkendelse opstilles sædvanlige læskure til kreaturer og får.

Stk. 6. Fredningen er ikke til hinder for midlertidig anbringelse af skurvogne eller skure, der i kortere perioder er nødvendige for skovdrift eller naturpleje (max. 6 uger).

§ 7 Faste konstruktioner og anlæg

Stk. 1. Der må ikke etableres faste anlæg og konstruktioner som f.eks. tårne, vindmøller, tankanlæg, transformerstationer og master. Der må ikke føres luftledninger over arealerne. Der må kun etableres sædvanlig nedadrettet belysning og kun i tilknytning til boliger og driftsbygninger.

Stk. 2. Uden for have- og gårdspladsarealer må der ikke anbringes campingvogne eller lignende, og teltslagning må ikke finde sted. Undtaget fra forbuddet er midlertidig teltning til spejderformål på matr.nr. 1 d Holmstrup By, Sanderum, teltning på egne arealer eller teltning på primitive overnatningspladser.

Stk. 3. Etablering af sportsanlæg som golfbaner, skydebaner, motorbaner, ridebaner og landingsbaner for fly og helikoptere m.m. er ikke tilladt.

Stk. 4. Der må alene opsættes almindelige landbrugshegn (trådhegn) til husdyrbrug. Hegnene skal holdes i jordfarver. Omkring nye skovplantninger kan der dog opsættes vildthegegn til beskyttelse af træerne.

Stk. 5. Der må ikke anlægges nye veje, og grusveje skal fastholdes med grus. Almindelig vedligeholdelse af mark- og skovveje med eksempelvis sten, grus og rent bygningsaffald er tilladt, i det omfang det er lovligt efter anden lovgivning.

Stk. 6. Nye gangstier anlægges i overensstemmelse med fredningskortet. Stierne kan etableres som trampespor eller slåede 1 meter brede stier. Yderligere stier kan etableres efter aftale med lodsejeren.

Stk. 7. Der må ikke etableres nye grøfter eller dræn. Plejemyndigheden kan dog i særlige tilfælde godkende nye grøfter eller dræn, hvis formålet er at muliggøre naturpleje, eller hvis det er nødvendigt for opretholdelse af udlagte veje og stier.

Stk. 8. Fredningen er ikke til hinder for etablering af de nødvendige foranstaltninger i forbindelse med pleje, anlæg af stier mv., f.eks. stenter, drikkeanlæg, fangfolde og lignende.

Stk. 9. Fredningen er ikke til hinder for etablering af primitive lejrpladser med mindre anlæg til almen rekreativ brug efter fredningsnævnets godkendelse.

§ 8 Offentlighedens adgang, veje og stier, rekreative anlæg mv.

Stk. 1. Offentligheden har adgang til fredningsområdet efter de almindelige regler i naturbeskyttelsesloven.

Stk. 2. De, på fredningskortet med særlig signatur, viste stier og veje må ikke nedlægges. Linjeføringen kan dog med fredningsnævnets godkendelse ændres, så længe det samlede stiforløb ikke reduceres.

Stk. 3. Alle stier, både eksisterende og nye, er åbne for offentlighedens færdsel på langrendsski i vinterhalvåret. Vintersport kan fortsat finde sted på Dyred Bankes sydside, matr.nr. 8b og 8d Ll. Hesbjerg Gde., Ubberup. Offentligheden har fortsat adgang til færdsel og ophold på området på toppen af Dyred Banke, del af matr.nr. 7a Ll. Hesbjerg Gde., Ubberud, som er markeret med særlig signatur på fredningskortet og siden 1942 afmærket i marken med betonpæle i de fire hjørner.

Stk. 4. Der må efter nærmere aftale med de berørte lodsejere opsættes informationstavler til formidling af fredningen på foranledning af plejemyndigheden. I tilfælde af uenighed afgøres spørgsmålet af fredningsnævnet.

Stk. 5. Plejemyndigheden afholder udgifter til etablering og vedligeholdelse af stenter, spang, klaplåger eller færister, som eventuelt er nødvendigt for de udlagte stier.

Stk. 6. Plejemyndigheden kan af hensyn til bevarelsen af plante- og dyrelivet fastsætte regler for begrænsning af offentlighedens færdsel i området.

§ 9 Pleje og naturgenopretning

Stk. 1. Pleje af de fredede arealer kan gennemføres efter den til enhver tid gældende plejebekendtgørelse.

Stk. 2. Plejemyndigheden udarbejder en plejeplan over det fredede område senest 2 år efter fredningens gennemførelse.

Stk. 3. Plejeplanen kan f.eks. indeholde foranstaltninger som afgræsning, høslæt m.v. med henblik på at sikre, at områderne i det væsentlige holdes åbne samt at eksisterende beplantning kan fjernes, nedskæres m.v.

Stk. 4. Fredningen er ikke til hinder for naturgenopretning, der udmønter fredningens formål. Naturgenopretningsprojekter skal gennemføres i overensstemmelse med et nærmere beskrevet projekt, og godkendes af fredningsnævnet.

§ 10 Retningslinjer for plejen

Stk. 1. Plejemyndigheden skal inden for 1 år efter fredningens gennemførelse have etableret de på kortet viste nye stier.

Stk. 2. På Dyred Bankes top skal plejen tilrettelægges, så den fremmer lyngbevoksning. Plejemyndigheden kan desuden tilrettelægge plejen, så vegetationen omkring Dyred Bankes udsigtspunkt holdes nede på et niveau, så der til alle tider er udsigt her fra mod alle verdenshjørner.

Stk. 3. Fredningen er ikke til hinder for at frilægge Skt. Helene Kilde på sydsiden af Dyred Banke, matr.nr. 8e Ll. Hesbjerg Gde., Ubberud.

§ 11 Jagt

Jagt er tilladt i overensstemmelse med den til enhver tid gældende lov om jagt og vildtforvaltning.

§ 12 Særbestemmelser

Stk. 1. De særligt markerede arealer på kortbilag 2 med signaturen "*Permanent ophør af landbrugsdrift*", hvortil det hidtil har været knyttet en genopdykningsret, må fremover ikke opdyrkes, herunder opløjes, sprøjtes, gødes eller kalkes. Det drejer sig om dele af følgende matrikelnumre: matr.nr. 7a og 8b Ll. Hesbjerg Gde. Ubberud, 1a Ernebjerg, Ubberud, 2h og 2b Holmstrup By, Sanderum, 8c Stærmose, Brændekilde, 4ah Ravnebjerg By, Sanderum og 7f Broholm Gde., Brylle. Disse arealer skal fremover henligge udyrkede og kan plejes med enten høslæt, græsning eller andet, således at den lysåbne natur kan udvikle sig i en naturmæssigt gunstig retning.

Stk. 2. Naturskoven (ca. 2 ha) på matr. 1i Ll. Hesbjerg Gde., Ubberud skal bevares som urørt skov.

Stk. 3. De eksisterende 4 p-pladser inden for fredningsområdet fastholdes. Her ud over skal der etableres et mindre parkeringsareal der muliggør adgang til Vosemose Mølle med plads til 6-8 personbiler på matr.nr. 10f Brændekilde By, Brændekilde, som angivet på fredningskortet, på plejemyndighedens foranledning i forbindelse med første plejeplan. Fra parkeringspladsen skal der være adgang til skovvejen via gennembrud i stendiget i skel mellem matr.nr. 10f og 5c Brændekilde By, Brændekilde.

Stk. 4. Der skal etableres parkeringsplads til 6-8 personbiler på den del af matr.nr. 24a Ravnebjerg By, Sanderum, der er omfattet af fredningen som angivet på kortet. Parkeringspladserne etableres på plejemyndighedens foranledning i forbindelse med første plejeplan.

§ 13 Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål, jf. Naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

§ 14 Ophævelse af eksisterende fredning

Fredningen af Pilebakken, Overfredningsnævnets kendelse af 28. oktober 1942, ophæves med gennemførelsen af nærværende fredning.

Fredningsnævnet for Fyn

Anni Højmark

Torben Jørgensen

Finn Stendal Pedersen

Jørgen Bang

Fredningsnævnets afgørelse bekendtgøres på fredningsnævnets hjemmeside og sendes til dem, der har fået fredningsforslaget tilsendt, jf. naturbeskyttelseslovens § 40, stk. 2. Afgørelsen tinglyses ved fredningsnævnets foranstaltning, jf. naturbeskyttelseslovens § 40, stk. 3. Tinglysningsafgiften udredes som fredningsudgift.

Klagevejledning

Berettigede til at klage over Fredningsnævnets afgørelse er ejere og brugere, der skal have denne afgørelse tilsendt, enhver, der under sagen har givet møde for Fredningsnævnet eller fremsat ønske om underretning om sagens afgørelse, statslige og kommunale myndigheder, hvis interesse berøres af forslaget samt organisationer mv., som berøres af forslaget samt organisationer mv., som antages at have en væsentlig interesse i fredningsforslaget.

Klage indgives skriftligt til Miljø- og Fødevareklagenævnet, Nævnenes Hus, Toldboden 2, 8800 Viborg, via digital post eller almindelig brevpost, jf. også vejledningen på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Fortegnelse over matrikelnumre der helt eller delvist er omfattet af fredningsnævnets afgørelse af x xx opdelt efter ejerlaug.

Dyred, Ubberud

Matr.nr.: del af 1h

Ll. Hesbjerg Gde., Ubberud

Matr.nr.: del af 1a, del af 1d, del af 1i, del af 1r, 1q, 5a, 7a, 8a, 8b, 8d, 8e, 8f og del af 7000a.

Ernebjerg, Ubberud

Matr.nr.: del af 1a, 2b, 2c, 2h, del af 2i og 2k.

Stærmose, Brændekilde

Matr.nr.: del af 1f, del af 1g, del af 1h, del af 1l, del af 2, 7, del af 8a, 8b og del af 8c.

Holmstrup By, Sanderum

Matr.nr.: 1a, 1b, 1d, 1e, del af 1g, 1h, 2a, 2b, 2g og 2h.

Brændekilde By, Brændekilde

Matr.nr.: 4i, del af 5c, del af 6b, del af 6f, del af 7b, del af 7c og del af 10f.

Ravnebjerg By, Sanderum

Matr.nr.: 2q, del af 3c, 3l, 3n, 4aa, 4ah, 4s, 7d, 12e, 15d, del af 20b, del af 21a, del af 21b, del af 21c, del af 21d, 22a, 22b, 22c, del af 23, del af 24a, del af 24c, 24g og 26.

Broholm Gde., Brylle

Matr.nr.: del af 7f, del af 7g og 8a og del af 9b.

St. Hesbjerg, Sanderum

Matr.nr.: 1aa, del af 1ab, 1b, del af 1c, 1h, 1z og 1æ.

Skalbjerg By, Vissenbjerg

Matr.nr.: 43c og 43d.